

Helyi tanterv

HON- ÉS NÉPISMERET

Célok és feladatok

A hon- és népismeret tartalmazza a népünk kulturális örökségére leginkább jellemző sajátosságokat, nemzeti kultúránk nagy múltú elemeit, a magyar néphagyományt. Teret biztosít azoknak az élményszerű egyéni és közösségi tevékenységeknek, amelyek a család, az otthon, a lakóhely, a szülőföld, a haza, a Kárpát-medence, a magyar nemzet és a Magyarországon élő népek megismeréséhez, megbecsüléséhez, velük való azonosuláshoz vezetnek. Segíti a közösségi, nemzeti azonosságtudat kialakítását. Megalapozza és áthatja a különböző tanítási területeket. Rendszerezett ismeretanyagként lehetőséget teremt a magyar népi kultúra értékeinek megismerésére, a különböző kultúrákat, a környezet értékeit megbecsülő és védő magatartás, illetve a szociális érzékenység kialakítására.

A tanulók felfedezik, hogy a nemzedékeken át létrehozott közösségi hagyomány összeköti őket a múlttal, és segít nekik eligazodni a jelenben. Felismerik, hogy az emberiség évezredek óta felhalmozódott tapasztalatai a legegyszerűbb és éppen ezért a legfontosabb mindennapi kérdésekre adott gyakorlati válaszok tárházai. Megértik, hogy a néphagyomány az általános emberi értékek hordozója, ezért ismerete az általános műveltség része.

A tantárgy megalapozza a tanulók nemzeti önismeretét, nemzettudatát, a tevékeny hazaszeretetet. Tudatosítja a tanulóban, hogy először minden népnek a saját hagyományait, nemzeti értékeit kell megismernie, hogy azután a nemzetiségek, a szomszéd és rokon népek, valamint a világ többi népének kultúráját, az egyetemes értékeket, a köztük lévő kölcsönhatást is megérthesse. Ösztönöz a szűkebb és tágabb szülőföld, a magyar nyelvterület és a Kárpát-medence hagyományainak és történelmi emlékeinek felfedezésére, a még emlékezetből felidézhető vagy az élő néphagyományok gyűjtésére. Lehetőséget biztosít a Határtalanul! programban történő részvétel néprajzi megalapozásához. Bővíti a tanulók művelődéstörténeti ismereteit, erősíti a hagyományőrzést, kultúránk, nemzeti értékeink megbecsülését. Értékrendjével hozzájárul a tanulók értelmi, érzelmi, etikai és esztétikai neveléséhez, a természettel való harmonikus kapcsolatuk kialakításához és a társadalomba való beilleszkedésükhöz.

A tanítás során – pedagógiai és néprajzi szempontok szerint kiválasztott hon- és népismereti, néprajzi forrásanyagok felhasználásával – minél több lehetőséget kell teremteni a néphagyományok élményszerű megismerésére.

A tananyag témakörei az ismeretek egymásra épülésével, rendszerben történő megjelenítésével lehetővé teszik, hogy a tanulók megismerjék, megértsék a hagyományos gazdálkodó életmód szemléletét, amely a természettel való harmonikus együttélésre alapult, valamint a polgári értékeken alapuló városi életforma sajátosságait is. Mintát kapnak a közösségi életforma működésére, az egymásnak nyújtott kölcsönös segítség megvalósítható formáira. Részesei lehetnek a játékok segítségével történő nevelés folyamatának, amely életkori sajátosságaiknak megfelelően nyújt mintát a családon belüli szerepek, feladatkörök elsajátítására.

A tantárgy tanulási eredményeinek követésére a fejlesztő szöveges értékelés is alkalmazható a Nat-ban meghatározott szabályok szerint. Fontos szerepet kap az önértékelés, a társak értékelése, a csoportban történő reflektív értékelés, amelynek alapját képezi többek között az önálló ismeretelsajátítás keretében végzett gyűjtőmunka, forráselemzés, illetve a kooperatív tevékenységekben való részvétel is.

Összegző értékelés a mindenkor hatályos jogszabályoknak megfelelően alkalmazható (öt fokozatú skálán értelmezett érdemjeggyel) a témakörökhöz kapcsolódó ismeretek elsajátítását ellenőrző feladatsorok esetében, amelyek nem tanórán teljesítendő felmérések, hanem otthoni kutatómunkára, az ismeretek önálló alkalmazására épülő, a tanulási motivációt élnéltítő feladatok.

A hon- és népismeret tantárgy a Nemzeti alaptantervben rögzített kulcskompetenciákat az alábbi módon fejleszti:

A tanulás kompetenciái: A tanuló egyéni tanulási utakon, belső motivációval, önszabályozó stratégiák alkalmazásával jut el a nemzeti múlt, a szülőföld értékeinek megismeréséhez, a hagyományos népi élet és a népszokások megismeréséhez, a táji jellegzetességek felfedezéséhez. Az aktív tanulást önállóan, valamint másokkal is együttműködve alkalmazza céljai megvalósítása érdekében. Tanári iránymutatással, segítséggel képes a hiteles források feldolgozására, a lényegkiemelésre. Mások véleményének, egyéni tapasztalatainak megismerésével fejlődik vitakultúrája, hálózati csoportos tanulási képessége.

A kommunikációs kompetenciák: A tanuló saját tapasztalatainak megosztása, önállóan gyűjtött információinak közvetítése, vitahelyzetekben való megszólalása, érvelése során a kommunikációs helyzetnek megfelelően alkalmazza anyanyelvi kompetenciáit, tanult viselkedési mintáit. Az információcsere változatos területeken valósulhat meg, a hagyományos auditív és vizuális csatornák mellett a digitális lehetőségek alkalmazásával. Kommunikációközpontú helyzetgyakorlatokban, játékszituációkban (színjátékszerű népszokások, köszöntők, mondák, mesék, népdalok, népi játékok, mondókák) alkalmazni tudja az elsajátított kötött nyelvi formájú és improvizatív szövegeket.

A digitális kompetenciák: A tanuló információk gyűjtéséhez és rendszerezéséhez a könyvtári dokumentumok mellett forrásként használja az elektronikusan elérhető szakirodalmat, képgyűjteményeket (múzeumok online adatbázisait). Digitális kompetenciáit változatos helyzetekben és szerepekben, önállóan és másokkal is együttműködve, céljai megvalósítása érdekében tudja alkalmazni. A digitális kultúra tantárgy keretében elsajátított ismereteit felhasználva mutatja be a választott témát.

A matematikai, gondolkodási kompetenciák: A tanuló elsajátítja a hon- és népismeret alapfogalmait; információkat, tényeket, adatokat gyűjt, válogat, önállóan vagy társaival együttműködve rendszerez. Összehasonlítja a természeti környezet által meghatározott életmódbeli különbségeket, a közösségi szerepeket, a kölcsönös segítségnyújtáson alapuló társas munkavégzés jelenségeit, összefüggéseket állapít meg, következtetéseket, magyarázatokat fogalmaz meg.

A személyes és társas kapcsolati kompetenciák: A tanuló érveit, gondolatait, véleményét szabadon kifejti, ugyanakkor nyitott a pedagógus útmutatásaira, társai észrevételeire, amelyek hatására álláspontját rugalmasan kezeli, korábbi döntéseit felülbírálja, módosítja. Fejlődik, alakul az önismerete-énképe, nyitottá válik a másik ember élethelyzete iránt. A társas tanulás folyamatában együttműködve gyűjt információkat, elemez forrásszövegeket, készít bemutatókat, megosztja véleményét, érvel álláspontja mellett. Aktívan részt vesz a köszöntők vagy színjátékszerű népszokások élményszerű elsajátításában, bemutatásában.

A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái: A tanuló megtanulja értékéknél kezelni, hogy saját gondolatai kifejezését és mások véleményének befogadását sokféle szempont alapján tudja megvalósítani. Önállóan és a társaival történő együttműködés során alkotója lesz a felfedezett lokális értékeket bemutató leírásoknak, képi illusztrációknak, maketteknek. Kreatív alkotásokat tud létrehozni, valamint alkalmazza a művészi önkifejezés elemeit a tanult népművészeti motívumok és alkotások segítségével a szülőföld értékeinek megörökítése során. Az elsajátított köszöntők, dramatikus népszokások, népdalok, népi játékok megjelenítésében törekszik a hagyományhű előadásmód megtartására.

Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák: A tanuló nyitottá válik a foglalkozások, mesterségek megismerésére, a munkavégzésben rejlő fejlődési folyamatok, az alkotó tevékenység személyiségfejlesztő hatásának felismerésére. Fejleszti kreativitását, képzeletét, problémamegoldó és mérlegelő gondolkodását a megismert hagyományos munkafolyamatok saját korának munkafolyamataival történő összehasonlító elemzése során. A tanuló felelősséget érez munkavégzésének eredményéért és minőségéért, értékesnek tartja a másokkal való együttműködést.

A tankönyvválasztás szempontjai

A szakmai munkaközösség a tankönyvek, taneszközök kiválasztásánál a következő szempontokat vették figyelembe:

- a taneszköz feleljen meg az iskola helyi tantervének;
- a taneszköz legyen jól tanítható a helyi tantervben meghatározott a hon- és népismeret tanítására rendelkezésre álló órakeretben;
- a taneszköz minősége, megjelenése legyen alkalmas a diákok esztétikai érzékének fejlesztésére, nevelje a diákokat igényességre, precíz munkavégzésre, a taneszköz állapotának megóvására;

Előnyben kell részesíteni azokat a taneszközöket:

- amelyek több éven keresztül használhatók;
- amelyek egymásra épülő tantárgyi rendszerek, tankönyvcsaládok, sorozatok tagjai;
- amelyekhez megfelelő nyomtatott kiegészítő taneszközök állnak rendelkezésre (pl. munkalapok);
- amelyekhez rendelkezésre áll olyan digitális tananyag, amely interaktív táblán segíti az órai munkát feladatokkal, videókkal és egyéb kiegészítő oktatási segédletekkel;
- amelyekhez biztosított a lehetőség olyan digitális hozzáférésre, amely segíti a diákok otthoni tanulását az interneten elérhető tartalmakkal

Eszközlista

A nyomtatásban megjelenő kiadványok mellett használunk még:

- 1 db vonalas füzet
- színes ceruza és toll készlet.

Az értékelés szempontjai

A tanulók értékelése az életkori sajátosságokat figyelembevéve történik. Az eredményes előrehaladás érdekében a folyamatos szóbeli értékelés mellett a témakörök feldolgozása során érdemjegyet adunk

- az aktív tanórai tevékenységért
- a tanulók vagy tanulócsoporthoz elkészített dokumentumaira
- írásbeli és szóbeli feleleteikre.

Mit	Mikor	Hogyan	Dokumentálás
órai munka füzetvezetés	folyamatosan	órai megfigyelés füzetvezetés fél évente 1x	kék jegy e-naplóban
szorgalmi feladatok kiselőadások	folyamatosan	ppt bemutatók, tablók készítése	kék jegy e-naplóban
szóbeli és írásbeli felelet	2-3 óra anyagából	szóbeli felelet feladatlap, tesztlap	kék jegy e-naplóban
a témakörben	témakör végén	feladatlap	piros jegy

szereplő ismeretek			e-naplóban
--------------------	--	--	------------

Óraterv

Évfolyam	Heti óraszám	Éves óraszám
5. osztály	1	36

5. évfolyam

Az évfolyam témaköreinek áttekintése

Témakör neve	Javasolt óraszám
Az én világom	6
Találkozás a múlttal	20
Örökségünk, hagyományaink, nagyjaink	10
Összes óraszám:	36

TÉMAKÖR	Az én világom	Órakeret 6 óra
Fejlesztési feladatok és ismeretek	<ul style="list-style-type: none"> • A családtagok, a közösség emberi értékei iránti érzékenység fejlesztése • Ok-okozat összefüggések felismertetése • Kommunikációs készség fejlesztése • Az önálló ismeretszerzés erősítése • Hagyományos szerepek megismertetése a családban. • A nemzedékek közötti távolság csökkentése • Az önálló ismeretszerzésben való jártasság növelése • Ismeretek megosztási készségének fejlesztése • Véleményalkotás gyakorlatának erősítése • Családi történetek, családfa • Szomszédság, rokonság fogalma, rokoni viszonyok, elnevezések • A település jellegzetes mesterségei • Nagyszüleink, dédszüleink és a régebbi korok világának erkölcsi normái • A lakóhely épített és természeti környezetének adottságai, helytörténete, néphagyományai 	
Javasolt tevékenységek	<ul style="list-style-type: none"> • Családfa készítése a rokoni viszonyok, elnevezések alkalmazásával • Családi történetek gyűjtése, mesélése a nagyszülők, dédszülők gyermekkorából. A megismert családi történetek megosztása – az önkéntesség betartásával – az osztályközösséggel • A felmenő családtagok, rokonsághoz tartozó személyek életének időbeni behatárolása, családi időszak készítése • A helyi hagyományok megismerése, feldolgozása krónikaírással. • A településre jellemző mesterségek összegyűjtése, rendszerezése valamilyen grafikai szervező segítségével • A közvetlen környezet értékeinek feltárása páros vagy csoportmunkában: épített örökség elemeinek makett formájában történő elkészítése, tabló a természeti értékekről. Az emlékhelyek 	

	gondozása.
Fogalmak	Család, rokon, közösség, helyi értékek, helytörténet, mesterség, foglalkozás, norma, épített környezet, természeti környezet, fenntarthatóság

TÉMAKÖR	Találkozás a múlttal	Órakeret 20 óra
Fejlesztési feladatok	<ul style="list-style-type: none"> • Ok-okozat összefüggések felismertetése • Kommunikációs készség fejlesztése • Az önálló ismeretszerzés erősítése • A környezettudatos szemlélet fejlesztése • Az életmódot befolyásoló természeti tényezők megismerésének bővítése • A változások felismerésének erősítése • A szerepbe lépés képességének fejlesztése 	

<p>Fejlesztési ismeretek</p>	<p>A paraszti háztartás</p> <ul style="list-style-type: none"> • Az egymásra utaltság, a közösen végzett munka jelentőségének megismerése • A lakókörnyezet funkciójának megértése • Mesterségek megismerése nyomán a fizikai munka megbecsülése, értékelése • A magyarok és a magyarországi nemzetiségek házáinak külső jellegzetességei, táji különbségei • A konyha és az ételkészítés eszközei • A szoba berendezése, bútorzata • A családon belüli munkamegosztás <p>Ünnepek, jeles napok</p> <ul style="list-style-type: none"> • A keresztény ünnepek a népi hagyományokban: • Őszi jeles napok, ünnepek • Karácsonyi ünnepkör, köszöntők, színjátékszerű szokások • Farsangköszöntők, maszkos alakoskodások, iskolába toborzó szokások • Nagyböjt, böjti játékok, húsvéti ünnepkör szokásai • Májusfaállítás, pünkösdi szokások • Szent Iván-napi szokások, nyári jeles napok, • A közösségi alkalmak (vásárok, pásztorünnepek, búcsúk) és jelentőségük a hagyományos közösségi életben • Keresztelő, népi játékok, gyereklakodalom • Leány-, legényélet jellegzetességei, szokásai • A lakodalom, lakodalmi szokások <p>Életmód</p> <ul style="list-style-type: none"> • A társas munkák és gazdasági, társadalmi jelentőségük • A munkaalkalmakhoz (aratás, szüret, fonó, tollfosztó, kukoricafosztó) kapcsolódó szokások és játékok • Hétköznapi és ünnepi viselet • Hagyományos paraszti ételek • A népi táplálkozás jellemzői • A gazdálkodó ember legfontosabb munkái • Gyermekjátékok • A városi életforma sajátosságai és változásai a 19-20. században
<p>Javasolt tevékenységek</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tanulmányi kirándulás néprajzi tematikájú kiállítás megtekintésével (például Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum) • A szűkebb és tágabb lakóhely életmódja és a háztípusai történeti változásainak elemzése fényképek, korabeli leírások alapján • A természeti körülmények, a rendelkezésre álló építési anyagok és a különböző háztípusok kialakulása közötti összefüggések ábrázolása térképen. Egy-egy tájegységhez kapcsolódó háztípus grafikus ábrázolása • Az évszázaddal korábbi idők családon belüli, korosztályok és nemek szerinti munkamegosztás összehasonlítása a mai kor

	<p>feladataival: heti munkaterv készítése saját, családon belüli feladatokkal, a munkaterv egy-egy kiválasztott elemének előadása</p> <ul style="list-style-type: none"> • Népi játékok élményszerű elsajátítása: sport jellegű, mozgásos játékok, párválasztó játékok megtanulása és eljátszása • Audiovizuális és írott néprajzi forrásanyagok feldolgozása grafikai szervezők segítségével • A különböző jeles napokhoz, keresztény ünnepi szokásokhoz kapcsolódó témanap, tematikus hét vagy témahét szervezése, tablókészítéssel, kiválasztott ünnephez kapcsolódó szokások hagyományhű, dramatikus megjelenítésével • A kalendáriumi szokásokhoz kapcsolódó szokásokról, tevékenységről előadás készítése pl. Termés- (pl. Lucabúza ültetés), férj- (pl. András napi böjtölés), időjárásjóslás (pl. Hagymakalendárium); • Egyéni vagy csoportos munkában népi kalendárium készítése az ünnepekhez, jeles napokhoz, társas munkákhoz kapcsolódó szokások rövid képi és szöveges bemutatásával, felhasználva a digitális technológia lehetőségeit • Képzelt élménybeszámoló készítése egy, a szűkebb vagy tágabb lakóhelyhez kapcsolódó hagyományos közösségi, ünnepi alkalomról • A fonó, a kukoricafosztó vagy egyéb a társas munka szokásainak dramatikus feldolgozása a kapcsolódó játékok felelevenítésével, meséléssel, közös énekléssel • Helyi vőfélyversek gyűjtése, gyermeklakodalmas eljátszása • Vásári témanap, tematikus hét vagy témahét keretében portékák elkészítése, vásári kikiáltók megtanulása, a vásári forgatag megjelenítése, az alku eljátszása, vásári élmények megosztása az osztályközösségben. • Vásári életképek bemutatása plakát vagy képregény készítésével • Az emberi élet fordulóihoz kapcsolódó szokások néhány jellegzetességének összehasonlítása a mai korral irodalmi szemelvények alapján • A szülőföld vagy egy választott táj jellegzetes népviseletének megismerése eredeti ruhadarabok, fotók vagy múzeumlátogatás segítségével. • A hétköznapi viselet elemeinek összehasonlítása a gyerekek ruházatával képek alapján. A hasonlóságok és a különbségek megfogalmazása • A hagyományos paraszti táplálkozás jellemzőinek és a gyerekek étkezési szokásainak összevetése heti étrend készítésével. • Gyermekmondókák gyűjtése • Digitális archívumok segítségével régi képek gyűjtése, majd életképsorozatok összeállítása a városi életforma jellegzetességeiről a 19-20. Század fordulóján pl. Kávéház, piac, hivatal, színház • A kor városi életformáját bemutató irodalmi szemelvények feldolgozása csoportmunkában.
--	---

Fogalmak	<p>Jurta, veremház, egysejtű ház, többosztatú ház, falazat, tetőtartó szerkezet, tetőformák, konyhai cserépedény, sparhelt, munkasarok, szentsarok, munkamegosztás;</p> <p>Ünnep, jeles nap, böjt, advent, köszöntő szokások, lucázás, kántálás, betlehemezés, bölcsöske, regölés, aprószentek napi vesszőzés, háromkirályjárás, iskolába toborzó szokások, böjti játékok, kiszehajtás, villózás, húsvét, zöldágjárás, komatálküldés, májusfaállítás, pünkösdőlés, pünkösdikirályné-járás, nyári napforduló, kaláka, pásztorünnep, búcsú, gyereklakodalom, leányélet, legényélet, lakodalom;</p> <p>Szántás, vetés, aratás, szüret, szilaj és félszilaj pásztorzkodás, fonás, szövés, fonó, ing, gatyá, pendely, szoknya, kötény, ünnepi viselet, böjtös nap, kenyérsütés, téli étrend, nyári étrend, fonó, tollfosztó, kukoricafosztó, vásár, körjáték, utánzó játék, eszközös játék, sport jellegű játék, gyermekfolklór, népi játék, kávéház, kaszinó, „korzózás”, polgár, munkás, értelmiség, keresztelő</p>
-----------------	--

TÉMAKÖR	Örökségünk, hagyományaink, nagyjaink	Órakeret 10 óra
Fejlesztési feladatok és ismeretek	<ul style="list-style-type: none"> • A nemzeti identitástudat erősítése • A magyar népszokások, hagyományok, mint kulturális értékek megismertetése • Az önálló ismeretszerzés támogatása • Ismeretek megosztási készségének fejlesztése • Véleményalkotás gyakorlatának erősítése • Néprajzi tájak, tájegységek Magyarországon és a Kárpát-medencében • Dunántúl, Felföld, Alföld, és a kapcsolódó határon túli területek néprajzi jellemzői • Erdély és Moldva hon- és népismereti, néprajzi jellemzői • A magyarság kulturális öröksége a határon túli területeken • A hazánkban élő nemzetiségek kultúrája, hagyományai • Természeti kincseink, az épített környezet értékei • A magyar tudomány és kultúra eredményei és alkotói a nagyvilágban • A hungarikumok 	
Javasolt tevékenységek	<ul style="list-style-type: none"> • A határon túli magyarlakta területek, illetve a magyar nyelvterület nagy néprajzi tájainak azonosítása térképen. A magyar nyelvterületen élő néprajzi csoportok (pl. Palóc, matyó, kun, székely), nemzetiségek (pl. Német, szlovák, szerb, horvát) megnevezése • Egy-egy határon túli tájegység legfontosabb természeti kincseinek, épített örökségének, népszokásainak feldolgozása plakátkészítéssel csoportmunkában • Képek gyűjtése a megismert tájakra jellemző viseletekről, népi építészetéről, népművészetről, hagyományokról. Csoportonként tabló készítése egy választott táj kulturális jellemzőinek ábrázolásával • Képekből montázs készítése a nagy tájegységek területén lévő, a világörökség részét képező, illetve a magyar szellemi kulturális örökség helyszínekről, nemzeti parkokról, hungarikumokról 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Gyűjtőmunkát követően egy-egy megismert helyi népszokás, népdal, népmese vagy monda dramatikus bemutatása • Világhírű magyar művészek és tudósok bemutatása, lehetőség szerint prezentációk, digitális tartalmak segítségével • A lakóhely nevezetes épületeinek, jeles szülőiteinek történelmi korszakokhoz kötése, illusztrált történelmi időszak készítése • Digitális vagy papír alapú térkép készítése a természetvédelmi, tájvédelmi területek jelölésével, jellemző növény és állatvilágának rövid felsorolásával.
Fogalmak	Néprajzi csoport, nemzetiség, néprajzi táj, határainkon túl élő magyarok, szórvány, nemzeti összetartozás, haza, hazaszeretet, hungarikum, világörökség

Továbbhaladás feltételei

A tanulók megtapasztalják a legszűkebb közösséghez, a családhoz, a lokális közösséghez való tartozás érzését és nyitottá válnak a családi és közösségi értékek befogadására. Megtanulják becsülni szűkebb lakókörnyezetük épített örökségét, természeti értékeit, helyi hagyományait.

Megbecsülik az idősebb családtagok tudását, nyitottak lesznek a korábbi nemzedékek életmódjának, normarendszerének megismerésére, elfogadására. A gazdálkodó életmód megismerésével elsajátítják az újrahaznosítás elvét, amelyre saját életében is törekedniük kell.

A tanulók felismerik a magyar népi kultúra táji tagozódását és az egyes nemzetiségi kultúrák értékeit. Képesek megjeleníteni természeti értékeinket, épített örökségünket, a magyar tudomány és kultúra eredményeit, illetve a hungarikumokat.